

La resistència innata a la doctrina darwinista

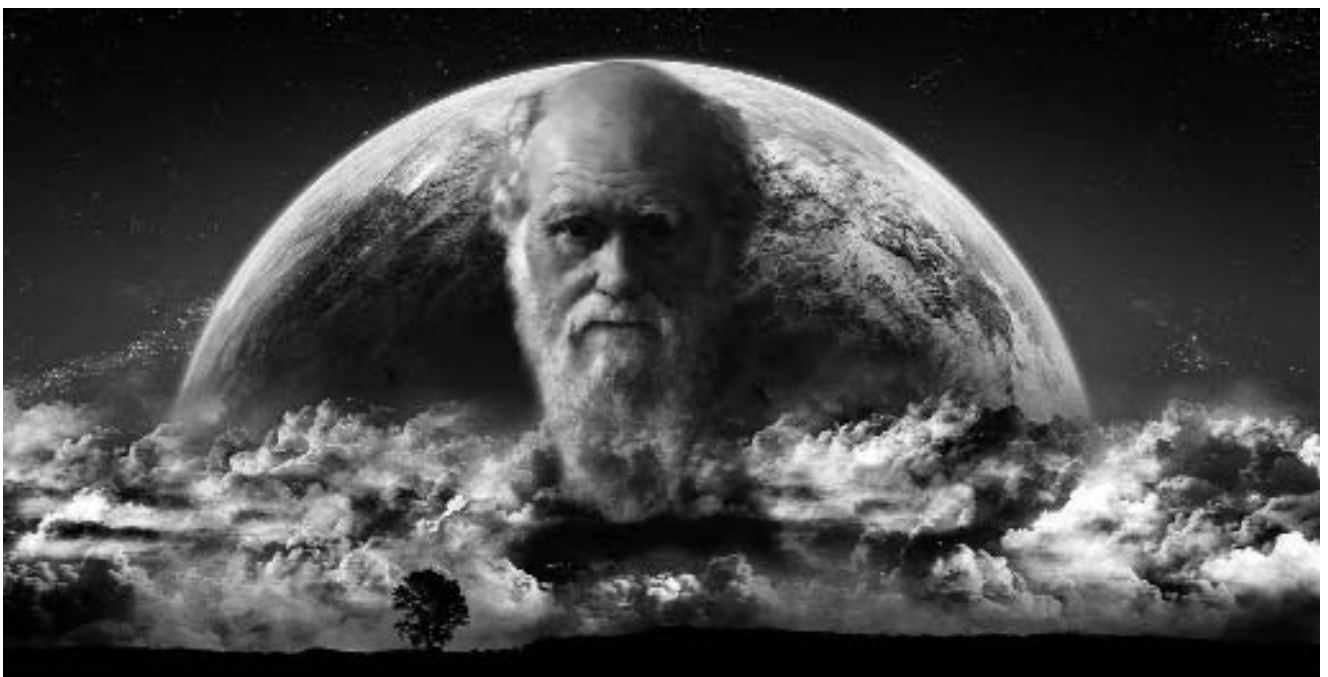
Francesc Bujosa

Grup d'Investigació d'Història de la Salut-IUNICS-UIB

No resulta quasi mai fàcil entendre les creences. Fins i tot les pròpies resulten difícils de justificar. És veritat, però, que aquesta dificultat és variable històricament i que hi ha creences que poden ser “compreses”, fins i tot per mentalitats científistes si es considera el seu context històric i, tanmateix, difícils d'entendre i més encara de justificar en el nostre temps. Uns dels exemples més palesos de l'esmentada dificultat són, a hores d'ara, les teories o postures antidarwinistes, bàsicament la creacionista. Aquesta dificultat rau en primer lloc en la falta de concordança entre la teoria i les dades objectives que la recerca ens ha anat oferint, fonamentalment el fet que no sigui possible trobar en el passat remot, restes d'éssers vius iguals als que avui poblen la terra o, a la inversa, que no troben avui en dia éssers vius, les restes dels quals siguin iguals a les restes que es troben en el registre fòssil. Aquesta és la gran dificultat, que no pot ser salvada pels creacionistes. Però, tant o més que en aquesta manca d'adequació entre dades i teoria, la dificultat d'acceptar l'esmentat creacionisme rau en les grans incoherències entre els principis que semblen fonamentar les pròpies bases de l'esmentat

sistema o doctrina. L'existència del mal, de la malaltia, del dolor no resulta gaire compatible amb la idea d'un Creador ple -diuen- de bondat. Si, a més, considerem la distribució absolutament atzarosa tant de les malalties com de les limitacions físiques i dels sofriments haurem d'afegir a l'esmentada incompatibilitat amb un Creador bondadós, la d'un Creador just, que és el que sempre ens han predicat els que creuen que el món fou creat en sis dies. Com es possible que un Déu just i bondadós hagi creat un món ple de dolentia i injustícia?

Convé dir i afegir, tanmateix, que el problema de fer creïble i coherent la doctrina creacionista, no consisteix únicament en haver de tancar els ulls a les dades científiques sobre el passat de la natura i haver de suposar, que el Creador havia de ser un poc malèvol i injust, sinó també un ésser que es complau -mai no he pogut esbrinar seriosament amb quin objectiu- en amagar les lleis de la naturalesa que ha confegit. I, si hem de dir la veritat, no solament en amagar-les, sinó en donar als homes curiosos i amb ganes d'entendre, pistes falses o intuïcions

Any Darwin a les Illes Balears
 ccccc
 Darwin

equivocades. Els exemples de com ha estat, i és encara, enormement difícil desxifrar els arcans de la naturalesa són quasi infinits. També, com acab de dir, les trampes -paranys i pistes falses- que el suposat Creador va parar perquè els homes, en el seu afany d'entendre el món, hi caiguessin de morros. Dos d'aquests paranys destaquen sobre els altres. El primer és possiblement la idea intuïtiva -innata?- que és el Sol el que dona voltes en torn a la Terra i no, com bé sabem després de Copèrnic, la Terra a l'entorn del Sol. És sabut que la substitució de la teoria geocèntrica per l'heliocèntrica va costar sang, suor i llàgrimes i m'atreviria a dir que encara avui en dia més de la meitat de la població mundial creu més en la hipòtesi aristotèlica -més intuïtiva sens dubte- que en la copernicana. L'altre gran exemple de teoria científica que la intuïció humana rebutja de bell antuvi és, al meu parer, l'evolucionisme darwinianà. El creacionisme del qual parlàvem al principi és la més antiga de les teories -no entrem ara en discussió de si mereix o no aquest nom- alternatives al darwinisme. No crec que ningú discuteixi el que acab de dir. M'agradaria, però, afegir que fins i tot moltes -per ventura la majoria- d'aquelles persones que rebutgen el creacionisme, per ser una teoria credencial, no es converteixin de manera immediata al darwinisme, sinó a una opció també evolutiva però més fàcilment intel·ligible i, en certa manera, més confortable intel·lectualment. És l'anomenat Lamarckisme, és a dir, la teoria exposada per Lamarck, que, com és sabut, es

diferencia del darwinisme a l'hora de donar explicació de l'esmentada evolució de les espècies. Aquesta diferència explica que el lamarckisme suposa que els productes i modificacions anatòmiques produïts pels esforços que els animals fan per sobreviure poden ser transmesos als seus descendents. Aquesta herència dels caràcters adquirits per entrenament no ha pogut ser mai, però, demostrada. Els fills del campió mundial de culturisme naixeran amb els mateixos músculs amb què naixerien si el seu pare no hagués fet mai ni una sola hora de gimnàstica, i els d'un premi Nobel amb les mateixes neurones que si el seu pare no hagués anat mai a escola i fos, en conseqüència, analfabet.

Fa molts d'anys que tenc com a professió l'ensenyament universitari. A partir del 1973 en què vaig començar la meua carrera docent he mirat d'ensenyar -m'ha tocat ensenyar- cada any la història de les teories evolucionistes i cada any, abans de començar les meves explicacions, he tenguut la mateixa experiència: me n'he adonat quasi immediatament que la immensa majoria dels meus alumnes en el fons, en el fons, no són darwinistes: són lamarckians.

La pregunta que voldria formular, per ventura amb un excés d'optimisme, apunta alguna resposta encara que hipotètica. És aquesta: per què els alumnes que arriben a la Universitat -a la nostra, la UIB, però també a la de València i a la de Saragossa, que són les que conec- no són per regla general evo-

lucionistes darwinistes, sinó, com he dit abans, lamarckians? Intentaré resumir de manera quasi telegràfica quines són les raons, al meu parer, que expliquen aquesta resistència quasi obstinada als principis que formulà Darwin. Una resistència -insistesc- que no ha sabut ser vençuda per anys i anys d'estudis de batxiller o en tot cas --perdonau-me: no domín la terminologia escolar- d'estudis pre-universitaris. Són les següents:

- 1.- El darwinisme mina la idea tant estimada que l'home és un ésser molt especial que està situat al capcurucull de l'arbre evolutiu. Però no hi està perquè, entre altres coses, parlar d'arbre evolutiu és un error. La representació gràfica més adient de l'evolució -tenc interès que quedi molt clar- no és un arbre, sinó un arbust. Un arbust sense cap branca directora. El gènere humà no seria, en tot cas, més que un branquilló d'aquest arbust.
- 2.- Les idees darwinistes sobre la naturalesa són oposades a dues creences també molt estimades pels humans. Una d'aquestes idees és que hi ha animals "millors" que els altres. La paraula "millor" té poc sentit dins la doctrina darwinista, en tot cas podem emprar la paraula més adaptat, però afegint immediatament que aquesta millor adaptació és una valoració sempre relativa i temporal: és dependent del medi ambient i l'època històrica o geològica a què ens referim. I si no podem comparar la qualitat que anomenam progrés? Millor i progrés són dues paraules que manquen de significat dins l'esquema darwinista.
- 3.- El darwinisme acaba, igualment, amb les còmodes explicacions finalistes o teleològiques per donar raó de l'anatomia i la fisiologia dels éssers vius i, entre ells, naturalment l'home. A partir de Darwin ja no val, doncs, això de dir que tenim ulls per poder-hi veure. L'explicació és, per sort o per desgràcia, una mica més envitricollada. Si tenim els ulls com els tenim és perquè cadascuna de les mutacions de les cèl·lules fotosensibles, que posseïen les espècies anteriors a la nostra, va representar un avantatge adaptatiu

sobre els seus germans. Ja no val després de Darwin dir que tenim ulls per poder-hi veure, sinó que caldrà explicar com les esmentades mutacions -milers i milers, probablement- que ens varen conduir a posseir l'ull actual representaren en el seu temps i en la seva època, cada una d'elles, un avantatge per a l'ésser viu que les experimentà. Ser més sensible a la llum és quasi sempre un avantatge. Una vegada vaig sentir per la ràdio un acudit en què algú demanava a una altra persona si sabia per a què -o per què- les girafes tenien el coll tan llarg i aquest segon li contestava que per mor que tenien el cap molt alt i, si no, no hi arribarien. L'he emprada moltes vegades, l'anècdota, per explicar que la ciència moderna no admet les explicacions finalistes i/o teleològiques.

- 4.- El darwinisme suposa renunciar a creure que hi ha una "lleï natural" imposada, suprema, justa i immutable que dirigeix el comportament de la naturalesa. Als darwinistes ens toca saber, però, que si existeix una "lleï natural" aquesta no és altra que el conjunt de sabers que el homes han pogut esbrinar sobre com funciona la natura. Que aquestes lleis siguin justes i que ofereixin una imatge bondadosa o pietosa de la natura és una valoració que només els monjos budistes i els ecologistes més recalcitrants s'atreveixen a mantenir. També a "la lleï natural" se li pot aplicar la vella dita jurídica que diu: "Dura lex, sed lex".
- 5.- Segons la doctrina que va elaborar el savi anglès que viatjà amb el Beagle, en aquest món no triomfa i no llega els seus gens ni el més raonable, ni el més elegant, ni el més savi, ni, menys encara, el més bon al·lot. En la naturalesa triomfa el més oportunista, el més adaptat, el més puta, si em perdonen l'expressió.

No, definitivament no és una gran bauxa ser un convençut de les idees de Darwin ni és fàcil transmetre l'evolucionisme que du el seu nom. Hi ha resistències innates. Els professors que l'han -l'hem- d'explicar i ensenyar mereixen/mereixem, crec, una mica més de sou. Seria molt oportú. □